

Јован Љ. Крагуљац
ОШ „Милица Милошевић”
Јагњило

УДК 81'233-053.4: 37.091.33-027.22-053(035)
821.163.41.09 Спасић Ј.

DOI 10.46793/Uzdanica20.1.297K

Примљен: 20. јануар 2023.

Прихваћен: 10. март 2023.

РАЗВОЈ ГОВОРА КРОЗ ИГРУ

(Јелена Спасић, *Језичке игре у говорном развоју*, Јагодина, Факултет педагошких наука, 2022, 157 стр.)

Публикација *Језичке игре у говорном развоју* ауторке Јелене Спасић представља универзитетски уџбеник из области развоја говора. Како се у *Предговору* уџбеника наводи, намењен је васпитачима, студентима мастер академских студија студијског програма Васпитач у предшколским установама. Конципиран је тако да одговара плану извођења наставе за предмет Језичке игре у говорном развоју на мастер академским студијама Васпитач у предшколским установама на Факултету педагошких наука Универзитета у Крагујевцу. Намењен је и студентима на васпитачким смеровима других факултета и виших школа за образовање васпитача. Садржаји који су представљени у уџбенику могу бити од користи и васпитачима који се континуирано самостално усавршавају пратећи савремену литературу. Уџбеник је усклађен са Основама предшколског васпитања (*Године узлећа*) и прати појмовну оријентацију овог документа.

Уџбеник *Језичке игре у говорном развоју* садржи укупно сто педесет седам страна, а поред основног текста дата је и структура планираних ситуација учења из развоја говора, као и преглед литературе. Текст је обогаћен са двадесет седам слика и једном графичком схемом.

Сачињен је од седам области: *Појам језичке игре*. *Улога језичке игре у развоју говора деце предшколског узраста (7–10)*; *Принципи и методе рада*. *Организација језичких игара (10–11)*; *Врсте језичких игара (12–88)*; *Језичке игре у развоју комуникативних способности (89–99)*; *Дечије говорно стваралаштво (100–105)*; *Корелација развоја говора с другим областима васпитано-образовног рада кроз језичке игре (106–136)*, *Структура планираних ситуација учења из развоја говора (137–145)*

Уџбеник осветљава улогу коју језичке игре имају у развоју говора деце предшколског узраста и доноси преглед различитих врста језичких игара, као

и мноштво примера игара намењених деци узраста од три до седам година. Васпитачима пружа помоћ да кроз језичке говорне игре допринесу говорном развоју деце, јер у вртићима често не постоји логопед који би додатно едуковао васпитаче и кроз индивидуално тестирање утврдио језичку развијеност деце.

Уџбеник Јелене Спасић пружа мноштво примера и идеја за сврсисходан рад на развоју говора деце. У књизи су представљене различите фонолошке, морфолошке и синтаксичке језичке игре, као и игре ритма и риме. Осим језичких игара, у фокусу су и кратке књижевне форме које својим језичко-стилским одликама погодују раду с децом предшколског узраста. У уџбенику се истиче повезаност различитих аспеката развоја говора (фонолошког, морфолошког, лексичког, синтаксичког).

Ауторка се у првом делу уџбеника бави појмом језичких игара, њиховом улогом у говорном развоју, начином организације језичких игара, као и принципима и методама рада приликом коришћења језичких игара у раду на развоју говора.

У најобимнијем поглављу (*Врсте језичких игара*) представљене су различите врсте фонолошких, морфолошких, лексичких, синтаксичких и драмских језичких игара. Ауторка даје конкретне примере васпитачима помоћу којих се упознају са могућностима коришћења различитих језичких игара, које су прилагођене одговарајућем узрасту. Уџбеник пружа васпитачима подстицај да развију индивидуални програм рада за децу која имају потешкоће с одређеним аспектима фонолошког развоја, као и групни програм за развој фонолошких способности који подразумева коришћење различитих игара. У уџбенику се налазе игре које помажу деци да изговарају све гласове српског језика, као и вежбе помоћу којих ће се разгигати говорни апарат. Пажња је посвећена правилној артикулацији кроз фонолошке игре и неопходне логомоторичке вежбе. Логомоторичке вежбе као и вежбе дисања организоване су као занимљиве игре уз коришћење илустрација.

Ауторка наводи игре дискриминације гласова које имају за циљ развој фонемске свести, распознавање гласова у речи, развој способности детета да уочи гласовну структуру говорног језика. Приказане су игре дискриминације у које спадају игре артикулације почетног, завршног и средишњег гласа, игре сегментације речи и игре замене и изостављања фонема.

Кроз игре ритма и риме ауторка приказује развој свести о слоговима, способности препознавања и продуковања риме, што допринноси лакшем разумевању и читању дужих речи. Игре риме су осмишљене као покретно-говорне игре, погодне за рад са предшколским узрастом. Игре препознавања риме осмишљене су помоћу римованих домина, а могу се уклопити у било коју тему коју васпитачи са децом обрађују. Важност игара риме и препознавања риме корелира с каснијим успехом у почетном читању, што води бољем школском успеху.

Језичке игре приказане у уџбенику адекватно су осмишљене, те представљају дидактичке активности које доприносе остваривању циљева и задатака развоја говора. Свака од игара може прерасти у дечје говорно стваралаштво, било спонтано или уз помоћ и подстицај васпитача. За млађу и средњу васпитну групу говорне игре ће имати примарни задатак да допринесу правилној артикулацији гласова и богаћењу речника. За старију групу то је неговање и формирање граматички правилног говора и усавршавање основних облика усменог говора. Како би језичке игре оствариле помену-те циљеве, дата су детаљна објашњења и упутства, као и структура игре, тј. замисао, садржај, радња игре, правила и игровна својства. Замисао обично подразумева задатке које треба остварити будући да радња изазива дечју интелектуалну и физичку активност. Правила су елементи по којима се игра организује, а организација игре подразумева место где ће се игра изводити и игровна средства која ће се користити.

Кроз морфолошке игре ауторка освешћује начине грађења речи код деце. Оно што језичке игре чини посебно подстицајним за развој говора јесте принцип радости и задовољства, често и нонсенсни карактер, раскидање смисаоних веза којим се одвлачи пажња са значења (семантике) и усмерава се на језичку структуру. Језичке игре су тако одабране да се одвијају у опуштеној атмосфери, уз коришћење реквизита, картица, лутака, макета, како би деца у њима радо и активно учествовала.

У уџбенику су представљене морфолошке игре, игре грађења и тумачења изведеница и сложеница које доприносе развоју свести о творбеним морфемама и процесима извођења и слагања, а које су уједно и лексичке јер се кроз њих богати дечји лексикон. Лексичке игре су превасходно семантичког карактера, имају за циљ богаћење дечјег активног речника, проширивање значења речи, као и освешћивање лексичких односа међу речима као што су антонимија, синонимија, хомонимија, хипонимија и хиперонимија. Свест о речима као издвојеним лексичким јединицама, као и свест о формалним својствима речи, независним од њиховог значења један је од аспеката мета-језичке свести, који корелира с каснијим успехом у почетном учењу.

Ауторка је обрадила фразеологизме који су погодни за рад са децом предшколског узраста због своје сликовитости, пресликавања духовите слике или ситуације на нову ситуацију са којом су у логичкој вези. Познавање фразеологије матерњег језика спада у језичку компетенцију, али и у лингво-културалну компетенцију јер подразумева разумевање одређених културама. При избору фразеологизама ауторка је водила рачуна о могућностима повезивања са дечјим искуством и представљања фразеологизама у одређеном контексту. Наведени су примери из народне књижевности намењене деци, пошто обилује устаљеним поређењима и идиомима, па је добар подстицај за игре тумачења и грађења фразеологизама и устаљених поређења.

Кроз синтаксичке језичке игре приказан је развој синтаксе дечјег говора и развој свести о граматичкој структури реченице. Ауторка истиче важност синтаксичког развитка детета који се остварује кроз активну комуникацију у којој дете испробава различите могућности за грађење реченица. Отворене дечје игре као што су симболичке игре (игре маште, игре улога) имају значајну улогу у синтаксичком развоју детета. Развоју свих аспеката синтаксичке свести доприносе интерактивне синтаксичке драматизације, односно интерактивне драматизације које доприносе развоју синтаксичке свести у којима се синтаксичка игра организује уз коришћење луткарског паравана за игру.

Игре улога, драмске и драматизоване игре приказане у уџбенику имају синкретичку форму јер укључују изражавање кроз плес, певање, пантомиму, монологи и дијалоге. Отворене игре с драмским елементима, драмске и драматизоване игре омогућавају детету да се изрази користећи говор, покрет или звук. Кроз драмске активности наведене у овом уџбенику даје се подршка различитим аспектима језичке свести, у првом реду развоју свести о говору као средству за изражавање мисли и осећања, као и свести о значају невербалне комуникације.

Посебна поглавља посвећена су развоју значења речи, коришћењу кратких форми и медијских садржаја у раду на развоју говора. Дати су примери планираних ситуација учења за развој говора, као и табеларни приказ врста језичких игара према узрасту.

С обзиром на чињеницу да предшколски програм *Године узлећа* као једну од кључних образовних компетенција за целоживотно образовање у предшколском васпитању и образовању истиче компетенцију за комуникацију на матерњем језику, посебан одељак посвећен је улози језичких игара у развоју комуникативних способности. У одељку о дечјем говорном стваралаштву истиче се значај отворених и проширених језичких игара кроз које деца исказују богатство својих идеја, развијају способност имагинације, језичке комбинаторике и проширују своје комуникативне компетенције. Имајући у виду чињеницу да савремено поимање предшколског васпитања и образовања почива на целовитом развоју личности, посебно поглавље посвећено је корелацији развоја говора са осталим методикама кроз коришћење језичких игара.

Ауторка наводи корелације садржаја из области развоја говора са садржајима из области музичког васпитања у раду са предшколском децом. Музика је по својој природи повезана са говором и са језиком уопште. Паралелни рад на музичком васпитању и развоју говора доприноси да се говор детета развија на најбољи могући начин. Корелација физичког васпитања и развоја говора почива на покретима тела при говору и покретима говорних органа као оруђа говора. Радом на физичком васпитању васпитач са децом вежба разне покрете тела, а такође и покрете говорних органа, почев од ди-

сања. Тако се рад на физичком васпитању преплиће и допуњује са радом на развоју говора као и са радом из других подручја делатности у вртићу, како наводи ауторка. За рад са децом веома је важна и корелација између говорног и ликовног изражавања, па ауторка скреће пажњу на коришћење дечјих цртежа, затим рад са сликама и сликовницама, ликовно изражавање детета на основу садржаја бајки, басана, приповедака које им васпитач чита или казује, на теме песама које слушају итд. Дете ће на овај начин ликовно изразити оно што је запазило, запамтило, што уме да нацрта, нацртаће оно што је главно у делу (тему), лик, сцену или ће претворити речи у праву слику. Корелација развоја говора и развоја почетних математичких појмова кроз језичке игре и схватање и изражавање математичких појмова повезана је са развијањем дечјег речника и реченице, а потом и са радом на осталим елементима говора.

На крају уџбеника дат је списак коришћене литературе. На одређеним местима у тексту васпитачи се упућују на даље проучавање литературе и сугерише се истраживање начина на који се предложени сценарији језичких игара могу проширити или модификовати тако да одговарају интересовањима и могућностима конкретне групе деце.

Практични значај уџбеника огледа се у мноштву конкретних примера игара које се могу организовати у групи, уз поштовање принципа једноставности и прилагођености узрасту. Језичке игре су детаљно, јасно и поступно представљене, као и сви кораци у организацији различитих врста језичких игара, уз сажето образложење њихових циљева, ефеката и смисла на језичком плану. У досадашњој литератури о развоју говора језичким играма је посвећена пажња у оквиру уџбеника из методике развоја говора и у невеликом броју стручних радова, те уџбеник Јелене Спасић представља значајан допринос проучавању језичких игара у говорном развоју.